

Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: tarptautinės konferencijos turinys ir rezultatai

Ineta Sibrian

Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas,
Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas, doktorantė
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
Klaipėdos universitetas, Socialinių mokslų fakultetas,
Bibliotekininkystės katedra, asistentė
Minijos g. 153, LT-93185 Klaipėda
El. paštas: ineta357@hotmail.com

Vilnius university, Faculty of Communication,
Institute of Library and Information Science, doctoral student
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
Klaipėda university, Faculty of Social Sciences,
Department of Librarianship, assistant,
Minijos g. 153, LT-93185 Klaipėda
e-mail: ineta357@hotmail.com

LR kultūros ministerija ir Vilniaus universiteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas š. m. spalio 4–5 d. Vilniaus universitete surengė tarptautinę konferenciją *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*.

Pagrindinis konferencijos siekius atspindintis reikšminis žodis – *bendradarbiavimas*, renginio organizatorių interpretuotas kaip įvairių su atminties komunikacija susijusių bendruomenių dialogas ir diskusijos, skatinančios glaudesnę konceptualių, strateginių ir praktinių atminties komunikacijos sąveikų problematikos lygmenį. Šio tarptautinio forumo tikslas – prisidėti prie Baltijos regiono šalių bendradarbia-

vimo ir integracijos į skaitmeninę erdvę bei tinklus tiriant, skaitmeninant ir pristatant panašia istorine atmintimi susietą kultūros paveldą bei integruoti sėkmingą mokslo, politikos ir praktinės veiklos patirtį.

Konferencijos teminiu prioritetu pasirinkti Baltijos regiono (Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Rusijos, Vokietijos, Skandinavijos ir kt.) bei strateginių partnerių Vidurio ir Rytų Europos šalių archyvuose, bibliotekose ir muziejuose saugomi kilnojamojo kultūros paveldo rinkiniai, nagrinėti šiuose kontekstuose: skaitmeninimo ir skaitmeninio išsaugojimo politika, skaitmeninės aplinkos ir mokslo bendruomenės sąveika, materialaus ir nemateria-

laus kultūros paveldo aktualinimas, atminties strategija bei tapatumo sklaida skaitmeninėje aplinkoje.

Konferencijos plenariniai pranešimai – dr. Kimo Veltmano „Atminties institucijos itin-klintame pasaulyje“ ir dr. Marijos Dalbello „Kultūros sklaida žinių kontinuumė: gyvoji istorija, skaitmeninė istorija ir istorijos žiniatinklis“. Pastarajame kalbėta apie istorijos tyrimų kaitą pasauliniame žiniatinklyje ir naujas skaitmeninės istorijos iniciatyvas pasaulyje. Anot mokslininkės, žiniatinklis, turintis pirmąją viešosios komunikacijos erdvės poziciją, neišvengiamai virsta svarbiu istorijos tyrinėjimų šaltiniu. Deja, interneto komunikacijos pėdsakai yra trumpalaikiai, todėl itin reikšmingos yra skaitmeninių archyvų iniciatyvos (pvz., The Internet Archive, <http://www.archive.org>), siekiančios išsaugoti ateities kartoms ir istoriniams tyrinėjimams vertingus duomenis. Dr. K. Veltmanas aptarė sparčiai besiplėtojančių informacijos ir komunikacijos technologijų įtaką atminties institucijų darbui. Atverdamos milžiniškas informacijos leidybos, sklaidos, prieigos galimybes, naujosios technologijos keičia tradicinės atminties institucijų veiklos pobūdį, informacijos sklaidą, vartotojo ir kompiuterizuotų sistemų sąveiką.

Renginio metu pristatyti pranešimai buvo išdėstyti keturiose sekcijose:

1. „Skaitmeninio politika, strategija, rezultatai.“ Čia pristatytos tarptautinės pasaulio, Europos Sąjungos (ES) bei Baltijos šalių iniciatyvos skaitmeninio, skaitmeninio išsaugojimo koordinavimo srityje. UNESCO poziciją ir iniciatyvas kultūros paveldo skaitmeninio išsaugojimo atžvilgiu aptarė Abdelazizas Abidas. Europos Komisijos Informacinės visuomenės ir informacijos sklaidos direktorato atstovas Marius Snyderas pristatė ES strateginius prioritetus

skaitmeninių bibliotekų sektoriuje. Europos skaitmeninės bibliotekos (<http://www.theeuropeanlibrary.org>) kūrimo rezultatus pristatė dr. Jill Cousins, Europos bibliotekos biuro vadovė. Ši iniciatyva yra autoritetinga technologinė infrastruktūra, remianti tolesnę Europos skaitmeninės bibliotekos plėtrą. Dar du reikšmingi Europai atminties institucijų projektai – MINERVA ir MICHAEL – buvo pristatyti šių iniciatyvų techninės koordinatūros Antonellos Fresos. Tarptautinis kultūros ministerijų atstovų ir skaitmeninio ekspertų tinklas MINERVA (<http://www.minervaeurope.org/>) teikė ilgalaikę paramą skaitmeninio koordinavimo veiklai Europoje. MICHAEL iniciatyva yra tarptautinis atminties ir kultūros institucijų, pristatančių savo skaitmeninius išteklius ar bibliografinius duomenis MICHAEL portale (<http://www.michael-culture.org/>), tinklas. Baltijos šalių pasiekimai buvo apžvelgti Emilio Klotišo („Nacionalinė Latvijos skaitmeninė biblioteka *Letonica*“), LR kultūros ministerijos sekretoriaus Rolando Kvietkausko, įvertinusio Lietuvos nacionalinę kultūros paveldo skaitmeninio politiką, bei dr. Reginos Varnienės ir Giedriaus Daugialos (2004–2005 m. LNB iniciatyva dėl skaitmeninio kultūros paveldo turinio kūrimo) pranešimuose.

2. „Kultūros paveldo skaitmeninis dokumentavimas, tyrimai ir išsaugojimas.“ Sekcijos pranešimuose nagrinėti skaitmeninio dokumentavimo techniniai standartai, klasifikatoriai, tezaurai; kompiuteriniai ir kiekybiniai kultūros paveldo tyrimo metodai ir priemonės; skaitmeninio išsaugojimo strategijos,

metodai, priemonės, problemos ir sėkminga patirtis. Dr. Bohdana Stoklasová ir Pavelas Krbecas apžvelgė Nacionalinės Čekijos Respublikos bibliotekos skaitmeninio kultūros paveldo išsaugojimo strategijų Europos nacionalinėse bibliotekose, archyvuose ir mokslo institucijose tyrimą, atliktą *Digital Preservation Europe* projekto kontekste. Violeta Meiliūnaitė ir dr. Daiva Vaišnienė dėstė lietuvių kalbos tarmių duomenų bazės kūrimo principus, tokios skaitmeninės informacijos sklaidą. Buvo aptartos Lietuvos mokslo institucijose kuriamos duomenų bazės, kuriose pateikiama tarmių medžiaga bei lietuvių kalbos tarmių rankraštinio paveldo skaitmeninimo, skelbimo ir informacijos paieškos galimybės. Vieno ryškiausių pastarojo meto Lietuvos specializuotų skaitmeninimo projektų – lituanistikos paveldo informacinės sistemos *Aruodai* – pristatymui savo pranešimą skyrė dr. Daiva Vaitkevičienė. Šiuo projektu siekta į vientisą skaitmeninį telkinį surinkti lituanistikos duomenis, aprašančius ar vaizduojančius lituanistikos mokslo tyrimo objektus.

Vertingas išvalgas iš bibliotekų, archyvų, muziejų prieigų bei akademinės bendruomenės atstovo pozicijų pateikė dr. Arūnas Vyšniauskas. Pranešėjas komentavo naujas galimybes, atsiveriančias istorijos studijų dalyviams (studentams, dėstytojams, tyrinėtojams), kurie naudojami internetu, prieiga prie duomenų bazių, vartojantiems pirminius ir antrinius šaltinius, skaitantiems skaitmenuotus mokslinius straipsnius ar istoriografijos veikalus.

Standartų taikymo kryptys skaitmenavimo veikloje, skaitmeninių objektų

bibliografavimo problematika bei autorių teisių apsaugos dalykai nagrinėti dr. Rimvydo Laužiko („Standartai ir autorių teisės tarp industrinės ir tinklaveikos visuomenių“), Nijolės Bliūdžiuviene („Šiuolaikinės atminties institucijų standartizavimo kryptys“), Mikkelio Christofferseno („Skaitmeninių objektų bibliografinis aprašymas“) pranešimuose. Pasak dr. R. Laužiko, problemiškausi skaitmeninių technologijų sukelti konfliktai yra susiję su standartizacijos ir autorių teisių dalykais. Tai konfrontacija tarp laisvo analoginio (tikrovės) ir griežtai standartizuoto skaitmeninio pasaulių bei tarp autoriaus teisės į pilną ir laisvos informacijos prieigos internete. Dabar gyvuojanti standartizacijos ir autorių teisių samprata yra susiformavusi industrinėje visuomenėje ir nebegali būti taikoma poindustrinės tinklaveikos laikais. Galima daryti prielaidą, jog artimiausiu metu turėtų įvykti esminė standartų ir autorių teisių sampratos kaita. N. Bliūdžiuviene aptarė bibliotekų, muziejų ir archyvų standartizacijos problemas, galimus jų sprendimų būdus bei įvertino tarptautinį šių institucijų bendradarbiavimą standartizacijos srityje. Projektinė veikla skatina atminties institucijas ieškoti bendrų sprendimų, spręsti, kokiais standartais dera vadovautis atliekant dokumentų (objektų) katalogavimą, metaduomenų užrašymą, paiešką. Atminties institucijų bendradarbiavimo reikšmę akcentavo ir Lennarto Beso pranešimas apie tarptautinį projektą *Baltic connections* (www.balticconnections.net/), atskleidžiantį Baltijos šalių praeitį 1450–1800 m. Projektas buvo vykdomas 2005–2007 m. Danijos, Esti-

jos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Nyderlandų, Rusijos, Suomijos, Švedijos ir Vokietijos archyvų. Projekto tikslas – sukurti archyvinių dokumentų žinyną: Baltijos šalių sąveika jūroje. Archyvų dalyvavimą skaitmenavimo procesuose vertino Hansas Hofmanas („Archyvinis požiūris: dokumentų ilgalaikis saugojimas“). Pranešėjas pateikė archyvinį požiūrį į skaitmeninį išsaugojimą ir konkrečius reikalavimus, kurie atsiranda saugant archyvinius dokumentus.

3. „Istorinė atmintis, kultūros paveldas ir tapatumo sklaida.“ Šioje konferencijos dalyje siekta atskleisti rašytinių, vaizdo bei garso duomenų ir informacijos paieškos, sisteminimo, saugojimo bei sklaidos atminties institucijose procesus. Net trys pranešimai buvo skirti istorinių raštijos paminklų skaitmenavimo problemų svarstymui (dr. Alma Braziūnienė „Lietuvos knygos paminklai: sąvado idėja, reikmė, problemos“, dr. Jolanta Gwioździk ir dr. Iwona Pietrzakiewicz „Lenkijos istorinių rinkinių skaitmeninimas: būklė ir perspektyvos“ bei Algimantas Kaminskas-Krinčius „LDK paribio atminties komunikacija, arba žvilgsnis į senąsias Pasvalio krašto bažnyčių metrikų knygas: jų skaitmeninimas, perrašymas, tyrinėjimas ir leidyba“). Bažnytinių institucijų vaidmenį formuojant ir saugant Lietuvos kultūros paveldą aiškino dr. Rafałas Witkowskis („Įsiminimo istorija vienuolynuose. Naujųjų laikų vienuolių kronikos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“), siekęs nustatyti, kokiomis kategorijomis rėmėsi LDK vienuolynų kronikininkai atrinkdami praeities įvykius ir išsaugodami atminimą apie juos bei kaip ir kokia buvo istoriografų darbai daroma nevienalytės

konfesinės, daugiakultūrės LDK socialinės sąrangos įtaka.

Atminties išsaugojimo funkcija itin svarbi muziejų ir archyvų veikloje. Šių institucijų atstovų pranešimuose padeonstruotos muziejų bei archyvų prieigos gerinimo galimybės naudojant skaitmenines technologijas (dr. Nastazija Keršytė analizavo muziejų rinkinių, ekspozicijų, jų tipologijos formavimosi tendencijas Lietuvoje XIX–XXI amžiuje; originalų Neapolio banko instituto ir archyvo istorinių rinkinių projektą – kultūros renginių, parodų organizavimą įvairiuose pasaulio regionuose – aptarė dr. Giuseppe Zevola; archyvistų profesijos dilemas skaitmeninių technologijų amžiuje apsvartė dr. Waldemaras Chorążyczewskis ir Agnieszka Rosa).

4. „Kultūros paveldo projektinė patirtis“ – stendinių pranešimų dalis, čia pristatyti sėkmingiausi Europos ir Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo projektai. Lietuvos (lituanistikos paveldo informacinė sistema *ARUODAI*, Lietuvos Mokslų akademijos bibliotekos projektas *MUSICALIA*, Vilniaus bažnytinės provincijos archyvų dokumentų ir knygų metaduomenų informacinė sistema (*BARIS*) ir kt.) ir užsienio (Lenkijos *dLibra* skaitmeninės bibliotekos sistema, *Digital Preservation Europe*, *digi-CULT Museen SH – Schleswig-Holstein* muziejų tinklas, Nacionalinis registras *Pasaulio atmintis*).

Konferencija sulaukė įvairių šalių specialistų susidomėjimo. Renginyje apsilankė 111 archyvų, bibliotekų ir muziejų specialistų, politikų, mokslininkų ir praktikų iš 18 šalių (Austrija, Čekija, Danija, Estija, Italija, JAV, Jungtinė Karalystė, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Norvegija, Nyderlandai, Prancū-

zija, Rusija, Švedija, Šveicarija, Vokietija). Dalyvių institucinė priklausomybė: tarptautinės ir Lietuvos valdžios struktūros (8%), mokslo institucijos (59%), archyvai, bibliotekos ir muziejai (40%).

Organizatoriai tikisi, kad konferencija paskatins kompleksinę atminties komunikacijos problemų nagrinėjimą derinant technologinius, socialinius, kultūrinius bei vadybinius at-

minties aspektus archyvuose, bibliotekose ir muziejuose.

Konferencijos oficiali svetainė, kurioje galima detaliau susipažinti su renginio programa, skaitytų pranešimų santraukomis bei pateiktomis prieinama adresu <http://www.kf.vu.lt/atmintis>.

Šių metų gruodį pasirodys mokslinių straipsnių rinktinė, parengta konferencijos pranešimų pagrindu.